

Zajímavosti z historie – nouzová platidla:

Tento článek byl Rudolfem Fojtíkem upraven a zkrácen z knihy: Nouzová platidla – autor Vlček Bohumil. Obrazová část - kopie z knihy: Československá nouzová a táborová platidla 1914 – 1945 – autoři J. Daněk a J. Holm.

Nouzová platidla byla na našem území vydávána již před vypuknutím 1. světové války. Ekonomické a sociální následky tohoto jevu v minulých dobách 1. světové války však byly podobné.

V krizových obdobích nouzové peníze částečně nahrazovaly zákonné oběživo a plnily tak úlohu pomocných peněz. Při běžném obchodním styku kompenzovaly dočasný nedostatek nejčastěji drobných nominálů, které nebyl schopen zajistit stát. Pokračovala však ražba i drobných stříbrných a měděných mincí. I když měnová situace i v Uhrách byla velmi složitá, z hlediska nouzových platidel jsou zajímavé především Čechy, jako průmyslově nejsilnější a nejproduktivnější část rakouského mocnářství.

Rozvíjející se strojírenský průmysl, komunikace a zejména textilní průmysl v Podkrkonoší a v Orlických horách potřeboval hotové peníze. Proto se v těchto místech, kde se soustřeďovala výroba a obchod objevilo v důsledku finanční krize velké množství nouzových platidel. Nouzová platidla v tomto období celkem úspěšně pomáhala řešit vzniklou finanční krizi. Jejich předností bylo respektování lokálních požadavků výroby a obchodu na hotové peníze, což byl úkol, který státní finanční správa nebyla schopna dočasně plnit.

Nedostatkem drobného oběživa, který se projevil hned v prvních dnech války byly ze všech zemí bývalého mocnářství nejvíce postiženy právě Čechy. Hned v prvních dnech války se začaly stahovat z oběhu zlaté a stříbrné mince a později i mince z obecných kovů. Obchodníci se zdráhali papírové peníze měnit za kovové mince. Úbytek drobných mincí se snažila státní finanční správa řešit. Pokračovala i nadále ražba stříbrných korun, niklových, a od roku 1916 železných. Pro úplnost je nutno uvést, že v letech 1914 – 1915 se razily také zlaté stokoruny, dvacetikoruny, desetikoruny, čtyřdukáty a dukáty. Do oběhu byly postupně dávány i nové bankovky nízkých hodnot. Přes všechna provedená opatření nedokázala státní správa nedostatek drobných peněz v prvních měsících války odstranit. Bez souhlasu nadřízených orgánů proto některé obecní nebo okresní úřady samy anebo prostřednictvím svých místních peněžních ústavů (spořitelena, záložna a vyjímečně i banka), začaly vydávat nouzová platidla.

Většina nouzových platidel vydaných obecními úřady nebo jejich peněžními ústavami je označena jako poukázky, úsporné lístky, vklady na určitý malý obnos /10 haléřů až 1 koruna/, jen zcela vyjímečně to byly hodnoty vyšší než 5 korun.

Mezi nouzová platidla z 1. světové války patřily také platidla z vojenských táborů. Tato platidla nelze považovat za nouzové peníze, neboť to byly jen peněžní známky s nuceným oběhem a hodnotou ne vždy důsledně závislou na kursu oficiálních státních peněz. Zavedení těchto platidel zjednodušovalo provoz tábora, používaly se jenom k nákupu drobných předmětů osobní potřeby v táborové prodejně.

V dalších letech stát již zajistil dostatečné množství oběživa v potřebném hodnotovém složení. Zákonem o ochraně Československé měny a oběhu zákonných platidel č. 7 Sb., a nařízení ze dne 14.12.1923 bylo s účinností od 23.1.1924 zakázáno zhotovování a vydávání nouzových peněz.